

Historien om Klasatorpet i Långasjö.

Källor:

Arkiv Digital kyrkböcker

Gård och by i Långasjö socken, Långasjö hembygdsförening 1987

Långasjös skolhistoria, John Johansson 1942

Kring Långasjö kyrka i 700 år, Jan Redin 1989

Broschyr Klasatorpet, John Johansson 1970

Träskoposten, artikel från 2006, Stig Karlsson

Långasjökrönikor

En smålandssocken emigrerar 1968

Sällsamma minnen och möten, Arnold Alfredsson 2004

Hoa-Lena, Boka-Nisse och andra levnadsöden, Annika Hjalmarsson 2022

Fattigstugans ungar, Annika Hjalmarsson 2023

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Klasatorpet i Långasjö är en liten prick på kartan. Ändå har det lilla torpet på f d prästgårdens ägor så mycket att berätta. Från första dokumentationen omkring år 1800 har det nu gått drygt 200 år. Under detta tidsspänn hinner mycket att hända. Vi kan träffa på fattigfolk, prästfolk, klockare, skollärare och dagsverkstorpere. Nya tider kommer med filmfolk, författarbesök och bevarande av kulturarv.

Vad vet vi om upprinnelsen till detta torp? 1824 görs en tillsyn av byggnader tillhörande Långasjö Prästgård (Stommen). I protokollet nämns att det på hagmarken, tillhörande Stommen, finns en byggnad, uppförd 1804. Vi antar att det rör sig om den nuvarande torpstugan på Klasatorpet (som inte hette så ännu). Namnet Klasatorpet dyker upp runt 1820 och vi måste dra slutsatsen att det var Dragonen/Ryttaren Peter Klase, som gett torpet dess namn. Från denna tid kan vi följa Klasatorpets invånare i kyrkböckerna.

På en karta från 1696 över Stommens marker, finns en liten byggnad inritad, ett stycke från kyrkan och prästgården. I broschyren om Klasatorpet från 1970 funderar författaren över om det kan vara en föregångare till Klasatorpet. Men avståndet mellan kyrkan och byggnaden är lite för stort för att det skulle kunna vara så, snarare verkar det vara en föregångare till Rydingsholm eller helt enkelt en liten ängslada. (*karta se sid 100 i Gård o By*)

Man kan idag dela upp Klasatorpets historia i fyra 50-årsperioder (avrundade årtal)

1. Blandad besättning: ryttare, klockare, lärare, torpare. 1800–1850.
2. Dagsverkstorpare Magnus Andersson 1850–1900
3. Dagsverkstorpare Josef Svensson 1900-1950
4. 1950 – 2000 John o Bertil Josefsson arrendator, K-E Elofsson ägare, (SF), Långasjö Sockens Hembygdsförening ägare.

Krönikespel

2023 uppfördes ett krönikespel på Klasatorpet. Syftet var att presentera olika epoker och levnadsöden på och omkring Klasatorpet. Eftersom torpet låg på prästgårdens mark – Stommen – får vi också möta några representanter för prästerskapet i spelet. Så småningom blev stället ett regelrätt dagsverkstorp, dvs torparen betalade sitt arrende genom att göra dagsverken i prästgården. I Krönikespelet framträder de tidigaste invånarna på Klasatorpet, därefter dagsverkstorparna. När torpartiden är förbi, bebos stället alltjämt, en torparson bor där ända till 1970-talet. Man börjar fundera på att riva husen och plantera skog på de små inägorna. Men en rådig långasjöbo, Karl-Erik Elofsson, köper torpet, börjar renovera det och räddar det på så sätt in i framtiden.

Under några intensiva år 1968–69 är det febril verksamhet på Klasatorpet. SF:s filmteam har utvalt Klasatorpet till Karl Oskars och Kristinas hem i den planerade Utvandrarfilmen. Den lilla gläntan i prästgårdsskogen, med de gamla byggnaderna och de små steniga åkrarna passar perfekt för ändamålet. Vilhelm Moberg, författare till Utvandrareposet, Jan Troell, regissör, Max von Sydow, Liv Ullman, Monika Zetterlund och flera välrenommerade skådespelare dyker upp på arenan och resultatet blir en mycket älskad långfilm om emigrationen från dessa trakter till Amerika.

Efter filminspelningen övergår Klasatorpet i Hembygdsföreningens ägo. Så är det än idag. Torpet utgör en genuin torpmiljö från 1800-talet, hembygdsföreningen håller öppet för enskilda och grupper, skolklasser och andra besökare, framför allt under sommarhalvåret. Här får man en glimt av det gamla torparlivet, bygdens historia, emigrationen, filminspelningen, gamla tekniker och redskap. Klasatorpet är en utmärkt plats för familjeutflykt, får och hästar håller hagarna öppna. Midsommarfesten lockar flera hundra personer.

Först på Klasatorpet

Peter Klase 1745–1831

Hustru Karin Månsdotter 1753–1832

På Klasatorpet 1804–1830

Ryttaren/Dragonen Peter Klase och hans hustru **Karin Månsdotter** är de första kända bosättarna på Klasatorpet. Peter har, i egenskap av Ryttare, bott på Husartorpet nr 18 i Långasjö under 25 års tid. Han kom då närmast från Ugglehult i Aneboda socken, där han varit anställd som "sventjänare". Vid flytten till Långasjö var han gift med Kristina Lundgren. Kristinas dotter i ett tidigare äktenskap, Maria, medföljde i boet. Äktenskapet mellan Peter och Kristina var ingen lyckad historia. De får inga gemensamma barn, frågan är om de ens delar säng och säte. Vid skilsmässoförhandlingar på 1780-talet påstår Peter att hans hustru lider av en könssjukdom. Peter tröstar sig med några Pigor, som alla tjänar hos Peter och Kristina på husartorpet. Det blir ett antal barn, som Peter erkänner faderskapet till. Han verkar också ta ett visst ansvar för deras fostran. Åtminstone en av dessa söner är skriven i Peters hem under en tid. Det rör sig om två söner och en dotter. Sönerna blir knektar, dottern dog ung.

Efter mycket ack och ve blir skilsmässan från Kristina genomförd och hon flyttar från socknen. I samma veva inträder Pigan Karin Månsdotter i husartorpet. Hon är knektdotter från Runnamåla i Långasjö socken. Ganska snart föder hon en dotter. Nu är Peter fri från Kristina och han gifter sig med Karin. Från den stunden verkar familjelivet bli bättre för Peter, och han och Karin kommer att hålla ihop livet ut – tills döden skiljer dem åt. Deras första gemensamma dotter, Märta, dör som spä. De får en dotter till, hon får namnet Kristina. Intressant att de tar upp namnet på Peters förra hustru! Kristina flyttar hemifrån i 16-årsåldern och avlider inte långt därefter i lunginflammation, hon är då boende på Långasjö Backegård, troligen som piga. Peter och Karin blir ensamma på husartorpet. Peter har nu frånträtt sin uppgift som Ryttare – vad det nu var han gjorde - han är avskedad nu, 55 år gammal, fattig och arbetslös. Det är dags att lämna plats för någon efterträdare på husartorpet. Peter och Karin flyttar till något som kallas Brostugorna omkring 1800 och husartorpet kommer att bebos av andra husarer, knektar och arrendatorer. Brostugan eller Brostugorna är belägna på Långasjö Backegårds ägor. Exakt läge är okänt, men troligt är att de låg bakom nuvarande Garvaregården. Efter Brostugorna blir det helt uppenbart en flytt till det som senare ska kallas Klasatorpet. I broschyren om Klasatorpet från 1970-talet antar man att Klase inte bara gett namn åt torpet, utan också medverkat till byggnation av torpstugan. Lite svårt att se honom utföra ett sådant storverk, åtminstone på egen hand. Stugan är ett rejält bygge med både farstu, rum, kammare och kök och en övervåning. Vi får verkligen lyckönska Peter Klase och Karin Månsdotter till en sådan rejäl, dessutom nybyggd stuga på prästgårdens mark. Kanske har stugan byggts på med övervåning på senare tid, den är ändå ett praktexempel på torpstuga. Ännu idag står den där lika välbyggd och genuin.

Hur levde Peter och Karin där på torpet under prästgården? Vi kan anta att eventuellt öppen mark brukades av prästgården. Området kallas på olika kartor för Hagmark eller Hästhagen. På torpet finns även en liten ladugård. Den är odaterad, men verkar ganska gammal. Kanske hade Peter och Karin en ko eller två för sitt hushåll. De kunde ju inte leva av luft. Till deras familj hör under några år också en fosterpojke, Peter Jonasson, född 1810. Fostersonens mor heter Lena och har varit ogift Piga på gården Hamburg, Långasjö. Pigan Lena söker sig med sin lille nyfödde son till Klasatorpet för att få tak

över huvudet. Inte har Peter och Karin råd med Piga, "Fattige" som de är. Lena och hennes "oäkta" son, Peter J, stannar ett tag, men drar snart därifrån, fast Peter J återkommer senare som fosterson. Den som upplåter sitt hem till ett fosterbarn uppbär fosterlön. Det kan nog passa Peter Klase och hans Karin. De fick ju dessutom en liten dräng. En stilla undran: har lille Peter J och hans mor Lena någon koppling till Peter Klase? Blodsband? Eventuellt. Dock kan jag inte leda något i bevis.

Efter mer än tjugofem år på prästgårdstorpet, blir Peter Klase så djupt förknippad med torpet att det får namn efter honom: Klasatorpet. Men Peter och Karin blir inte yngre och raskare. Fostersonen däremot blir vuxen (konfirmerad/admitterad) och flyttar till Vissefjärda. Där får han arbete på pappersbruket Lindboholm. Någon annan behöver Klasatorpet som hem: Cantorn och Klockaren Abram Abramsson med familj. Socknen ordnar bostad till Peter och Karin som Inhyser i Kallamåla Skattegård. Peter avlider där 1831, Karin 1832.

Uppgifter hämtade ur kyrkböcker, broschyren Klasatorpet, artikel Träskoposten 2006.

I Prästgården

Prosten Eric Schütz 1744–1827

Hustru Catharina Sophia Bakfot 1756 - 1820

I Långasjö Prästgård 1796–1827

När Peter Klase och hustru Karin Månsdotter bebor Klasatorpet, är det prosten Eric Schütz som är kyrkoherde i Långasjö. Han tillträdde tjänsten 1796. Långasjö församling, som han då övertog efter Magister Elias Aspelin, ståtade med en helt nybyggd kyrka. Kyrkan var ett under av ljus och salighet, i skarp kontrast mot den gamla dunkla medeltidskyrkan, som nu var ett minne blott – så när som på en bit av norra väggen, som fått ingå i det nya kyrkbygget. Den högtidliga invigningen hade ägt rum 1792, fyra år innan Schütz tillträdde. För långasjöborna måste den nya kyrkan ha varit en fantastisk upplevelse att vistas i, likaväl som den inneburit stora uppoffringar för gemene man, att få till stånd. Som om detta inte var nog, byggdes också en ny prästgård till Schütz och hans stora familj 1798. Schütz hade många åtaganden på sitt bord. Förutom allt gudstjänstfirande och alla förrättningar och sockenbud, var han också ordförande i det råd som hade ansvar för det mesta som hände i socknen, bland annat fattigvård och undervisning. Till sin hjälp hade han kyrkovärdar, sexmän, förtroendevalda och sitt allt i allo: Klockaren Abram Abramsson, (se nästa kapitel). Prästgårdens jordbruk sköttes med hjälp av pigor och drängar. Någon egentlig prästgårdsarrendator kan jag inte se i kyrkboken. Ett stort ansvar var också skötseln av alla byggnader. Prästgården var en hel liten samling hus och så tillkom då Klasatorpet. "Synen", dvs kontroll av byggnadernas status, förekom regelbundet. Kyrkobyggnaden skulle väl klara sig utan akuta åtgärder, nybyggd som den var, men sockenstugan och fattigstugan var socknens/kyrkans ansvar och de var i stort behov av underhåll. Biskopen ligger också på om undervisning av barn och unga. Schütz är positiv, men nämnden negativ. Ingen skollärare anställs. Allt vilar på prästen och klockaren. Schütz stupar på sin post i Långasjö. Han är då 83 år gammal och har varit krasslig i flera år. Han har då varit i Långasjö i 31 år. Hjälppräster har varit Leander, Bohemansson och Lindgren.

Uppgifter hämtade ur kyrkböcker och Kring Långasjö kyrka i 700 år.

På Klasatorpet

Klockaren Cantor Abram Abramsson 1790–1864

Hustru Lisa Magnidotter 1798-? Död i Amerika eller på väg dit

På Klasatorpet 1830–1835

När Peter Klase och hans hustru Karin flyttar från Klasatorpet, flyttar Klockaren Abram Abramsson med hustru Lisa och fyra barn in i torpstugan. Klockaren kom till Långasjö som 30-åring tillsammans med sin hustru Lisa, i och med att han sökt och fått tjänsten som Klockare och Cantor efter företrädaren Swen Colleen. Året var 1821. De anvisas först bostad i en Brostuga på Backegården, sedan på soldattorp nr 30 i Harebo Södergård. Han har då ca 5 km till "jobbet". Och vad innebar då hans "jobb"? Han torde så gott som dagligen infinna sig på Långasjö Stom (kyrkan o prästgården) för att stå vid prostens sida i diverse göromål. Som klockare hade han förstås ansvar för att ringa i kyrkklockorna vid gudstjänster, själarिंगningar och förrättningar. Som Cantor ledde han psalmsången och den liturgiska sången i gudstjänsterna, vid förrättningar och utfärdsböner, även sockenbud. Han delade ansvaret att undervisa barn och ungdomar i läsning och katekes, med prostens. Dessutom skulle han vara prostens behjälplig vid olika praktiska göromål: brevskrivning, persedelvård, omhändertagande av nattvardens bröd och vin. Dessutom hände det sig under Abrams tid, att det infördes en ny koralbok. Det var klockarens uppgift att lära ut det nya sångsättet och psalmerna. Ännu fanns ingen orgel i kyrkan. Det ville till att Abram dög till att sjunga för full hals. Nog hade Abram att göra. Och så 5 km till kyrkan.

Men så blir Klasatorpet tillgängligt, i och med att Peter och Karin flyttas därifrån. Kanske var det en nödvändig omflyttning. Abram får det bra på Klasatorpet. Han kan ha kor och gris och bedriva lite jordbruk mellan sina åtaganden. Under en kort tid byter man ut namnet Klasatorpet mot Klockaremålen. Värddigt och fint. Abram och Lisa får tre döttrar och en son. Men Abram vill mer än torparliv. Han är bondpojke och kan det här med jordbruk, han vill ha en egen gård. Och så blir det också. Snart är han stolt ägare till Långasjö Östregård 1:3. Året är 1835. Abram lämnar Klasatorpet/Klockaremålen och bereder där plats för någon annan. Själv fortsätter han sin gärning som klockare fram till 1840. Då efterträds han av en "Orgelnist" – nu har man skaffat orgel och det ska bli orgelmusik i Långasjö kyrka! En av Abrams döttrar, Beata, har gått till historien som Långasjös första emigrant till Amerika. Hon avreste med man och son och en svåger redan 1853. I Amerika byggde de upp ett nytt Långasjö och berättelsen finns i emigrantboken "En smålandssocken emigrerar". Abraham säljer Östregården 1:3, men får där undantag till sin död. Han avlider 1864. Hans hustru Lisa överlever honom och anträder, även hon, en resa till Amerika, men det är fortfarande oklart om hon någonsin kom fram.

När Abram lämnar Klasatorpet 1835, efterträds han av Torparen **Peter Svensson** född 1793 och hans Hustru **Gustafva Gustafsdotter** född 1902. De har fem barn och kommer närmast från Karsamåla Västergård, men de bor på torpet endast **ett** år.

Uppgifterna hämtade ur kyrkböcker, Kring Långasjö kyrka i 700 år, En smålandssocken emigrerar 1968. Läs om dottern Beata i Amerika sid 63–68 i Emigrantboken. Långasjö Östergård 1:3 ägs idag av Roger Steen.

På Klasatorpet

Torpare Magnus Nilsson 1805–1840

Hustru Lena Stina Jonasdatter 1813–1864 (Hoa-Lena)

På Klasatorpet 1836–1840

Nu är Klasatorpet ledigt igen och in flyttar Torparen Magnus Nilsson, född i Råamåla, med hustru Lena Stina, född i Långasjö Östergård, och två små barn. Magnus står som "Tredingsbrukare på gården (prästgården)". Han skulle kunna vara en driftig man som hjälper prästen med jordbruket på Stommen. Men hur går det egentligen? Det ser ut som om Magnus Nilsson drabbas av ohälsa, för redan efter tre år, 1838, kommer ännu en torpare på plats. Han heter Gustaf Magnusson. Och två år senare, 1840, är ett sorgens år på Klasatorpet. Först dör Tredingsbrukaren Magnus Nilsson, sedan dennes son Carl, sedan två av Gustaf Magnussons döttrar. Samma år föder också Magnus Nilssons hustru Lena Stina deras fjärde barn, en liten flicka.

Den sorgliga summan av detta är, att Torparen Gustaf Magnusson och hans hustru tar över Klasatorpet för en tid, medan Magnus Nilssons änka, Lena Stina, får ta sina tre döttrar och flytta till Fattigstugan. Lena Stina är bara 27 år. Hon kommer att bo i Fattigstugan resten av livet. Hennes och Magnus tre döttrar kommer ut i livet, Lena Stina får tre nya barn i Fattigstugan, helt faderlösa är de. Men socknen ser till att de överlever, så gott det nu går. Lena Stina blir av folket kallad Hoa-Lena. Varför? "Ja, inte vet ja', men så har di' sagt till mej i alle fall."

Uppgifter hämtade ur kyrkböcker, Långasjökrönikan 1983. Berättelsen om Hoa-Lena finns i boken Hoa-Lena, Boka-Nisse och andra levnadsöden från Långasjö 2022 och Fattigstugans ungar 2023.

På Klasatorpet

Torpare Gustaf Magnusson 1809–1869

Hustru Christina Gustafsdatter 1811–1872

På Klasatorpet 1838–1845

Gustaf Magnusson, född i Strängsmåla, och hustru Christina Gustafsdatter, född i Listerby, bor kvar på Klasatorpet fem år till, efter det tragiska dödsåret 1840. De får två nya barn, 1841 och 1844. Men 1845 flyttar de och det är inte direkt ett pinnhål upp på samhällsstegen, snarare tvärtom. De hamnar i en backstuga i Strängsmåla. En backstuga har ingen mark att odla på. Och här rör det sig om backstugan Granet, en pytteliten stuga, som låg bakom f d Ordenshuset, Strängsmåla, och som hyst flera fattiga familjer genom tiderna. Barnen blir fler i alla fall. Säkert är de en familj som socknen tar

ansvar för. De blir kvar där på Granet. Christina dör 1869. Alla barnen flyttar ut. Gustaf blir ensam kvar. Han är gammal nu, 60 år. Vem kommer då trallande och tar hand om honom, om inte allas vår Littan-La! Hon har blivit änka med en son och nu blir hon hänvisad till Granet. Hon är fortfarande en sprittande ung änka, och på olika vägar knyter Littan-La kontakter och föder tre små barn där i stugan hos Gustaf. Gustaf får sin omsorg tillgodosedd av ”Smålands Skyddshelgon”! * Det duger, det! Men när Gustaf dör 1872, placeras en familj Håkansson i Backstugan Granet och då får Littan-La inte plats längre. Hon får retirera till fattigstugan med sina barn.

* Smålands Skyddshelgon. Elisabeth Bergstrand Poulsen ville utnämna Johanna Karolina Gustafsdotter, alias Littan-La, till detta. Elisabeth var kantorsdotter i Långasjö, blev konstnär och författare. *Ur boken Lovsång till träorkester, Elisabeth Bergstrand-Poulsen 1935*

Uppgifter hämtade ur kyrkböcker. Om Littan-La i boken Hoa-Lena, Boka-Nisse och andra levnadsöden 2022.

I Prästgården

Kyrkoherde Olof Fredrik Sjöstrand 1790–1850

Hustru Ulla Almgren 1796 – 1890

I Långasjö Prästgård 1841–1850

Gamle prosten Schütz hade efterträts av Carl Ulrik Colliander, en kraftfull prästman som bl a gjorde en stor insats för nykterheten i socknen. Carl Ulrik avgick med döden vid 51 års ålder, 1840. Han i sin tur efterträddes av Olof Fredrik Sjöstrand. När Sjöstrand tillträdde tjänsten i Långasjö, hade han vistats i Stockholm, där han tjänstgjort som huspräst hos en grevinna Löwenhielm. Det förmodas ha varit en ganska lättsam uppgift, kanske krävdes det en viss omställning, när han kom till Långasjö som församlingspräst. Socknen hade då mer än 2000 invånare. Många hade svårt att försörja sig och fattigdomen var stor. Sjöstrand fick vara beredd på ett och annat. Ganska snart ställs han inför en stor prövning. Så här var det: änkan Lena Stina från Klasatorpet, hon som blev förflyttad till fattigstugan 1840 (se berättelsen om Magnus och Lena-Stina ovan), blev ett ärende på sockennämnden. Lena Stina hade tre döttrar med från äktenskapet med Magnus Nilsson. Dessa bodde med henne i fattigstugan och fick där nödig omsorg. Men så händer det – Lena Stina föder ett nytt litet barn 1845. Barnets fader är okänd. Barnet kallas ”oäkta”. Sockengubbarna blir indignerade och vill avvisa Lena Stina från fattigstugan med den lille sonen. De tycker att hon ska ge sig ut på bygden med den lille och söka tjänst. De tre flickorna kan få stanna i fattigstugan på socknens bekostnad. Det är då pastor Sjöstrand håller ett rungande försvarstal för den olyckliga Lena Stina. Ungefär så här: ”Den av gubbarna i nämnden som erbjuder sig att ta Lena Stina i sitt hus och bröd med dibarnet på armen, bör framträda, annars ska hon få stanna i fattigstugan.” Det blir som Sjöstrand vill. Lena Stina får stanna med sin nyfödde son hos sina tre döttrar i fattigstugan. Som om det inte räckte med detta, ställer Sjöstrand och hans hustru Ulla upp som faddrar till den lille sonen Elof, tillsammans med handlaren och hans fru. Sannerligen en kvartett kompetenta faddrar! Sorgligt nog avled både Sjöstrand och handelsmannen Frans Carlsson efter en tid. Men lille Elof hade fått en god start och socknen tog över ansvaret för Elofs utbildning och väg ut i livet.

Uppgifter hämtade ur kyrkböcker, sockenprotokoll, Kring Långasjö kyrka i 700 år. Om Elof och hans syskon i Fattigstugans ungar 2023.

På Klasatorpet

Skolläraren Johannes Linndén 1824–1906

På Klasatorpet 1847–1850

År 1847 anställer Långasjö socken sin förste examinerade skollärare. Han heter Johannes Linndén, är född i Älmeboda, tog lärarexamen på seminariet 1846, och anländer till Långasjö 23 år gammal. Folkskolestadgan hade trätt i kraft 1842, men ännu finns inga skolhus i socknen. Johannes får vandra runt och undervisa i gårdarna. Till skollokaler användes ofta de s k *ytterstugorna* hos bönderna. Socknen var indelad i fyra skoldistrikt. Vid den här tiden hölls skola en månad i taget i varje distrikt och läraren kom tillbaka två eller tre gånger om året till samma "skola". Han är en s k ambulerande skollärare. Och det ska han förbli ända tills de första skolorna byggs på 1860-talet. När Johannes kommer till Långasjö 1847, är Klasatorpet ledigt, och enligt boken *Gård och by*, får han sin bostad där i några år. Därefter drar han till Runnamåla, i och med att han gifter sig med änkan Anna Kajsa Rothman. Flera barn följer med i boet, dessutom får Johannes och Anna Kajsa flera barn ihop. Ganska snart lämnar familjen gården i Runnamåla och flyttar till Kallamåla, där de blir kvar några år. Därefter blir det Skallebo Ngd (nuvarande butik Norregård) som ägs och bebos av Johannes familj. 1866 byggs det fina skolhuset i Långasjö – Sockenstugan – och där finns också en lärarbostad, där Johannes och hans hustru bor under några år. Nu har Johannes riktiga skolor att undervisa i. Som pensionär efterträds han av skolkantorn P M Bergstrand. Johannes och Anna Kajsa slår sig ner i lägenheten Rosenlund, Plaggebo. Tiden på Klasatorpet var en parentes.

Uppgifter hämtade från kyrkböcker, John Johanssons skolhistoria 1942, uppgiften att Linndén bodde på Klasatorpet är hämtad ur Gård och by sid 354.

På Klasatorpet

Torparen Magnus Andersson 1826 - 1915

Hustru Helena Magnusdotter 1825 - 1897

På Klasatorpet 1851–1900

Så här långt har Klasatorpet varit en tillflykt för diverse udda personer: en avdankad Ryttare och hans hustru, en Klockare med hustru och barn, en Skollärare och tre unga kortvariga Torpare med hustrur och barn. Nu kommer en ny epok i torpets historia – det blir ett regelrätt dagsverkstorp, med uthålliga och trogna dagsverkstorpere.

Förste torparen i detta system blir Magnus Andersson med hustru Helena och en, med tiden stor, barnaskara. Magnus är, som dagsverkstorpere, skyldig att arbeta på Prästgården två dagar i veckan, samt fler dagar vid behov. Hans hustru Helena åläggs att göra åtminstone ett

dagsverke i veckan, samt vara beredd att kallas vid behov. De ska dessutom bruka sina egna små tegar, bryta sten och hålla byggnaderna på torpet i gott skick. Magnus och Helena är dagsverkestorpare i 50 år, en väl tilltagen "bonnatid". Magnus var född på Ryttartorpet Orraryd i Nöbbele. Hans far var torpare. Hustru Helena var född i Karsamåla i Långasjö. Hennes far var skomakaren Magnus Håkansson. Hennes mor hette Martha Petersdotter. Helena fick sin första pigplats i Kallamåla. Magnus blev dräng i Orraryd. Därefter sökte han sig till Långasjö, kanske eftersom hans bror Johan redan flyttat dit. Han jobbade som dräng både i Enkoneryd och i Lida.

Magnus och Helena möttes och blev ett livslångt par. De gifte sig 29 nov 1851. Då hade redan första barnet anlänt, Emilia. Hon föddes i juli och i augusti finns följande anteckning under "Omständigheter" gällande Magnus Andersson, då dräng i Lida: *anhållit 4 aug 1851 i Peter Nilssons närvaro att Helena Magnusdotter sid 95 intages i kyrkan såsom hans hustru*. Troligt är att det rör sig om kyrktagning, vilket var brukligt ca 40 dagar efter födelsen. Helena bor då hemma i Karsamåla och lilla Emilia blir inskriven i boken som "hennes öä dotter". När sedan Magnus och Helena gift sig, upphör Emilia att vara "oäkta". Samma år flyttar det unga paret in på Klasatorpet med sin lilla dotter. Barnaskaran ska bli stor.

Efter Emilia 1851, kommer Ida Gustava 1853, Johan August 1855, Hilda 1857, Johanna 1859, Ingel Peter 1862, Ida Charlotta 1864, död 1865, Karolina 1866, Karl Alfred 1870. Barnen får skolundervisning av skolläraren Linnmén. Fram till 1866 är Linnmén ambulerande folkskollärare och barnen undervisas i hemmen i de olika rotarna, längre eller kortare tid. Folkskolestadgan är genomförd, men det dröjer innan socknen kan bygga fasta skollokaler. Emilia och Ida Gustava och Johan August får sin skolgång i någon bondes "ytterstuga", eller kanske i gamla sockenstugan. De yngre barnen kan delta i skolundervisning i den nybyggda sockenstugan invid kyrkan. Där finns en stor skolsal på övervåningen. Det är bara 500 m mellan Klasatorpet och sockenstugan/skolan. Skolterminen är inte lång – socknen är indelad i fyra skoldistrikt och läraren undervisar ett distrikt i taget under ett skolår. Emilia får sitt avgångsbetyg 1866, konfirmeras (admitteras) 1867 och reser till Schleswig Holstein 1869. Så är hon utflugen. Troligen återvänder hon till Sverige. För de andra barnen blir det så här: Johan August blir skomakare och gifter sig med barnmorskan i Långasjö, Hilda jobbar som pigga ett år, men återvänder till hemmet på Klasatorpet. Hon är "sjuklig". Johanna gifter sig med Nils August Petersson i Piggsmåla, Ingel Peter och Carl Alfred flyttar till Karlskrona och Ida Gustava och Karolina flyttar till Stockholm. När Karolina och Ida Gustava, som sista paret ut, gett sig iväg till Stockholm 1890, blir det bara Magnus och Helena kvar på Klasatorpet och så deras vuxna dotter Hilda.

Magnus och Helena kämpar vidare – att de bara "tyr"! Dottern Hilda står som sjuklig och utfattig. 1897 är Helenas livsgärning slut. Magnus och Hilda blir ensamma kvar på torpet. Det blir dags för Magnus att lägga av. Han är 75 år när han lämnar över torparrendet till en efterträdare. I samband med detta fick han lov att bygga sig en undantagsstuga på planen framför torpstugan. Foto finns och stugan står kvar. I denna stuga bodde sedan Magnus och Hilda, medan den nye torparen, Josef Svensson, tog över själva torpstugan. Magnus avled 1915 och Hilda, ensam och "vresig", dog 1926.

Uppgifter hämtade från kyrkböcker, broschyren Klasatorpet, John Johanssons skolhistoria.

I Prästgården

Prosten Peter Johannes Carlstedt 1796 - 1868

Hustru Anne Sophie Hultgren 1807 - 1881

I Långasjö Prästgård 1854–1868

Under Magnus Anderssons första torpartid var det kyrkoherde P J Carlstedt som stod vid rodret i kyrka, församling och socken. Han var också Magnus' arbetsgivare. P J Carlstedt var son till en snickare från Ronneby, hans hustru Anne Sophie var sergeantsdotter från Öjaby.

"På Carlstedts tid", talade man länge om i Långasjö. Då var det ordning och reda. Prästen hade mycket att bestyra. Gudstjänster, förrättningar, sockenbud, stämmor, utfärdsböner, mm. Carlstedt var också kunnig och utbildad inom jordbruk. Han författade ett par skrifter: "Bondens angelägnaste göromål vid jordbruket" och "Tankar om för Kronobergs län tjänligaste stam av hornboskap". Dock fanns nu en arrendator på prästgården, Tredingsbrukaren P M Johannesson, till hjälp att sköta prästens jordbruk. Magnus Andersson var ende torparen under prästgården. Han kallades till arbete vid prästgården två ggr/vecka samt vid behov, hans hustru Helena en gång per vecka, samt vid behov. Under Carlstedts tid byggdes tre skolhus i socknen: Allgunås 1862, Harebo 1864, Långasjö 1866. Befolkningen hade ökat katastrofalt under mitten av 1800-talet och fattigdomen och nöden var stundom svår. Carlstedt var en noggrann och rättskaffens präst, han förde noggranna böcker och brydde sig om de fattiga i socknen. Under hans tid kunde ett krent barn få en tids vistelse vid Ronneby Brunn på socknens bekostnad. Under denna tid påbörjades emigrationen från Långasjö till Amerika. Kanske lite motvilligt, fick Carlstedt skriva ut den ena attesten efter den andra. Carlstedt dog 1868, vid den tid som kallas de "svåra åren". Han efterträddes av sonen Israel Carlstedt, som varit hans hjälpepräst under några år. Änkan Carlstedt flyttade till ett av barnen och dog i Västra Torsås 1881.

Sonen Israel uppehöll tjänsten några år. Sedan flyttade han till Karlstorp. Ny kyrkoherde i Långasjö blev Karl Fredrik Rosengren. För fördjupning i ämnet: Präster i Långasjö, rekommenderas Jan Redins bok: "Kring Långasjö kyrka i 700 år". Där finns de alla beskrivna.

Uppgifter från kyrkböcker, John Johanssons skolhistoria, Kring Långasjö kyrka i 700 år.

På Klasatorpet

Torparen Josef Svensson 1875 – 1947

Hustru Mathilda Elofsdotter 1877 – 1950

På Klasatorpet 1900 – 1947

Det sista dagsverkstorparparet på Klasatorpet blev Josef Svensson och hans hustru Mathilda Elofsdotter. Josef var född i Vissefjärda och Mathilda i Brännamåla, Långasjö. De gifte sig 1905 och hade då redan sonen Johan Albin, född 1903. Barnen som föddes på Klasatorpet var: Elsa Linnea Charlotte 1906, Nanny Mathilda 1908, Betty Maria 1910, död 1912, Alma Adina Olivia 1912, död 1914, Karl Oskar Sigurd 1914, Bertil Herbert 1916, Betty Adina Maria 1919, Evald Fredrik Gustav 1925. Nu hette prästen i Långasjö Gustaf Reinhold Elgqvist. Han var kyrkoherde 1895–1913. Efter honom kom Josua Haglund 1915–1941. Under Haglunds tid upphörde systemet med dagsverkstorpare. Dessa prästmän presenteras grundligt i boken: "Kring Långasjö kyrka i 700 år" av Jan Redin.

En av Josefs och Mathildas söner, Karl Josefsson född 1914 har berättat om livet på Klasatorpet. Texten finns i broschyren Klasatorpet, som tillhandahålls i Klasatorpets entré. Här en kort sammanfattning:

"Far fick göra två dagsverken i veckan. Mor fick också göra dagsverken i början. Senare togs det bort och Josefs minskades till ett i veckan. Det var 12 timmars arbetsdag. På egen kost. Prästgårdsarrendatorn var arbetsledare. Hemma på torpet bröt han sten, vi pojkar fick hjälpa till. Vi hade två kor – de var ställda så att det alltid var en av dem som mjölkade. Korna var också dragdjur. Vi hade också gris och höns och ibland några får. Vi hade alltid bra mat. Mor bakade plättar och pannkakor och ibland kokte hon kroppkakor. Vi svalt aldrig."

Torparen Josef avled 1947 och Mor Mathilda avled 1950. Det blev en lång "bonnatid", även för detta torparpar.

Under en period på 1940-talet – 1941–1945 - bodde Josefs och Mathildas dotter Betty Adina Maria, född 1919 i undantagsstugan med sin familj. Hennes make hette Georg Johansson och sönerna Jan-Erik född 1941 och Lars-Olof född 1943.

När Josef inte orkade hålla ställningarna längre, tog äldste sonen Johan över torpet. Han ändrade sitt förnamn till John. Då var dagsverkstorpens tid förbi och John arrenderade torpet för 100 kr om året. John skaffade häst som dragare och kunde därmed åta sig körslor i skogen om vintrarna. Han arbetade också som sågverksarbetare. Efter fyra år, sade John upp kontraktet och emigrerade till Finland. Kvar på torpet blev brodern Bertil Josefsson född 1916. Han betalade ett årligt arrende, men brukade aldrig åkrarna och hade inga djur. Han försörjde sig som sågverksarbetare. En tillfälligt boende på Klasatorpet 1955–56, var Amerikafararen och Återvändaren Albert Hedström. Vid återvändandet var han utan bostad och hänvisades av prästen till ett av husen på Klasatorpet. Han såg fattig och eländig ut och behövde tak över huvudet. När han, efter ett år, hittades död i stugan, fann man att han inte alls saknade pengar. Han hade återvänt från Amerika efter 40 år, men hade uppenbarligen

ingen i bygden att knyta an till. (*En gripande historia om Hedström, se sid 414 i Emigrantboken*)

Långasjö hade länge varit eget pastorat, tidigare med Ljuder som annexförsamling. 1962 genomfördes en pastoratsreglering och Långasjö sammanfördes med Älmeboda, med kyrkoherden placerad i Älmeboda. Så blev Älmeboda pastorat förvaltare av Klasatorpet. Man noterade att husen förföll och markerna växte igen, och lade då fram förslaget att, helt i linje med tidsandan, plantera igen torpets åkermark med granskog, samt riva eller avyttra husen. Vad man hade för planer för Bertil, framgår inte. Han hade alltjämt sin bostad där.

Till all lycka blev det ingen granplantering och ingen rivning av hus! En driftig långasjöbo, Karl-Erik Elofsson, trädde in och köpte hela härligheten! Snickare som han var, satte han igång att planera för upprustning av husen. Bertil kom med på köpet och allt skulle så småningom ordna sig till det bästa. Läs: *”Just som ägaren och hans inneboende höll på med underhandlingar om den senares avflyttning inför en planerad renovering av huset, inträdde ett nytt skede i torpets historia. Filmregissören Jan Troell var på jakt efter Korpamoen.”* citat ur broschyren Klasatorpet.

Uppgifter hämtade från kyrkböcker, broschyren Klasatorpet, En smålandssocken emigrerar.

Klasatorpet

Karl-Erik Elofsson 1927 - 1997, ägare 1966–1970

Filmspelning 1968–1969 SF

Strax efter att Karl-Erik tagit torpet i besittning hände följande:

Året var 1968 – författaren, Vilhelm Moberg, hade godkänt Jan Troell som regissör till den Utvandrarfilm som planerades, med utgångspunkt från Mobergs stora Utvandrarepos. Nu var Jan Troell och producenten Bengt Forslund utsända av SF, Svensk Filmindustri, för att hitta en lämplig miljö för filmspelningen. Det gällde att hitta en liten gård som kunde utgöra Karl Oskars och Kristinas hemman i Småland. I sitt sökande hamnade han till slut i Långasjö, efter att ha letat i Algutsboda och Ljuder utan resultat. Det skulle visa sig att Klasatorpet passade bra att föreställa *”1/16 Mantal Kronoskatte, Korpamoen”*.

Jan Gustaf Troell, född 23 juli 1931 på Limhamn i Malmö, är en svensk regissör, manusförfattare och filmfotograf med professors namn 1998. Han är son till Gustaf Troell, gift med Agneta Ulfsäter-Troell och far till Yohanna Troell. Jan Troell är numera bosatt i Smygehamn. (Wikipedia)

Den nye ägaren till Klasatorpet, Karl Erik Elofsson, fick nu tänka om beträffande sin renovering av torpet. Nu blev han anlitad av SF att återställa torpstugan i ursprungligt skick. Bort med tegeltak och på med torv. Bort med panel och målarfärg. Bort med alla tapeter. Bertil förpassades i en hast till undantagsstugan, som faktiskt var i bättre skick än själva torpstugan. Moberg godkände stället, men tyckte att *”det var för lite sten”*.

Så följde en spännande tid med filmfolk på Klasatorpet: Jan Troell, Eddie Axberg, Liv Ullman, Max von Sydow, skådespelare och statister från bygden, både vuxna och barn. Här var det inte fråga om kulisser eller fejk. Allt var äkta! Många scener spelades in i och omkring torpet, men också på många andra platser i socknen. Bland annat passade man på att spela in den dramatiska snöstormen, när Karl Oskar räddar lille Johan, genom att stoppa in honom i oxens uppsprättade mage. Detta utspelas egentligen i Amerika, men Sjöheden bakom Sparbanken i Långasjö fungerade bra. Fast man måste ordna med snökanoner, dynamit, en levande oxe, en död ko, mm. Med tålamod och uppfinningsrikedom lyckades man helt dupera filmpubliken. Denna och liknande händelser under inspelningen finns skildrade i ett magasin: *Träskoposten/ Filminspelning av Utvandrarna. Finns att köpa på Klasatorpet.*

Klasatorpet

Långasjö Sockens Hembygdsförening från 1970

Arnold Alfredsson 1924 - 2015

Aina Alfredsson 1923 – 2017

Arrendatorer på Klasatorpet 1970–1980

Arnold och Aina Alfredsson i Lida, Långasjö, blev tidigt knutna till filminspelningen. Det började med att Jan Troell gav sig ut på jakt efter medhjälpare från orten och hänvisades till det strävsamma och kunniga paret i Lida. Prio ett var att få en skådespelare till rollen som Karl Oskars mor. Kanske kunde Arnold och Aina tipsa om någon lämplig? Jan beskrev hur kvinnan i fråga skulle vara beskaffad, Arnold och Aina grunnade på den ena efter den andra. Till slut konstaterade Jan att han nog redan hade hittat sin skådespelerska på plats i Lida.

– Kan du, mor Aina, tänka dig att spela Karl Oskars mor?
– Jo, det var väl tänkbart.

Därmed fick Jan tag på den bästa kvinnan för rollen. På köpet fick han en massa goda råd om jordbruksarbete, mjölkning, småländska uttryck och mycket annat. Och dessutom fick han med sig Arnold, som också han fick en roll som kyrkovärd och som kunde allt om gammalt bondeliv. Parets fem barn fick också roller, det gick åt många barn till filmen. Arnolds mor Sigrid fick rollen som kloka gumman i Idemo. Alla gjorde mycket bra ifrån sig.

Denna tid, när filmen spelades in, blev mycket speciell för Klasatorpet och hela socknen. När allt var över var Klasatorpet placerat på kartan och i folks medvetande – fast nu som "Korpamoen". Nyfikna började vallfärda till torpet för att få se det med egna ögon.

Karl-Erik Elofsson, som räddat torpet undan rivning och alltjämt ägde stället, fick, som sagt, tjänstgöra som snickare inför filminspelningen. Därefter fann han för gott att sälja torpet till ortens Hembygdsförening. Det var helt uppenbart att Klasatorpet i fortsättningen skulle bli av allmänt intresse. Bertil, som hållit till i undantagsstugan, bröt nu upp från torpet och hittade en annan bostad, det blev arrendatorsbostaden under prästgården.

Under den tid som nu följde, förvandlades Klasatorpet, från att ha varit ett enkelt dagsverkestorp i skogskanten, till att bli ett populärt utflyktsmål för folk med intresse för kultur. Särskilt intressant var Klasatorpet som platsen för Utvandrarfilmens tillblivelse, men även för ett nyvaknat intresse för gammal torpkultur i största allmänhet.

Som värdar för stället fungerade Arnold och Aina och deras familj under nära nog tio års tid. De arrenderade torpet av Hembygdsföreningen, skötte allt på gammalt vis, gick i tidstypiska kläder, sådde, skördade och beredde lin, höll höns, getter, stutar och grisar, berättade och sjöng och sålde hemslöjd. Detta var en riktig glansperiod. Man kunde räkna till **25 000 besökare** per säsong.

Tilläggs bör, att Hembygdsföreningen i sitt övermod, efter filminspelningen, började kalla Klasatorpet för "Korpamoen", när de marknadsförde det som ett besöksmål. De borde vetat bättre. Vilhelm Moberg sparade inte på krutet, när han fick nys om detta. Ett brev kom, med hot om rättsligt förfarande. Moberg hänvisade till upphovsmannarätten. "Korpamoen är *oppdektat* – det är min uppfinning, det finns inte på kartan." Brevet finns att läsa i torpstugan. Det brukar ligga på slagbordet i huvudbyggnaden.

Läs också gärna "Sällsamma minnen och möten" sid 111–132 / Arnold Alfredsson 2004

På Klasatorpet 1980 och framåt.

Efter familjen Alfredssons tid på Klasatorpet, fick hembygdsföreningen söka nya lösningar. Torpet måste bemannas under högsäsong, åkrarna måste brukas, husen underhållas. Under den femtioårsperiod som vi nu kan överblicka, har många goda krafter tagit ansvar för torpets underhåll, skötsel och marknadsföring.

Hembygdsföreningens ordförande har alltid tagit ett stort ansvar. Under filminspelningen och den första tiden med Klasatorpet som besöksmål hette ordföranden **John Johansson**, långasjöbo från födseln. Han stöttade Arnold och Aina Alfredsson under deras tid som "torpare" och lade därefter ner tid och kraft på att engagera folk från socknen att gå samman om projektet. Tills vidare sökte man en ny arrendator, vilket man också fick. Det var emellertid inte lätt att efterträda radarparet Arnold och Aina. Man fick söka nya vägar. Lösningen blev, att hembygdsföreningen bestämde sig för att driva rörelsen i egen regi, med frivilliga medarbetare – och så är det än idag. John bidrog med idéer och sammanställde broschyren om Klasatorpet. Han guidade gärna själv och höll pedagogiska utläggningar för både skolbarn, akademiker, svenskamerikaner och många andra besökare. John avgick som ordförande 1985 efter 50 år som ordförande – han hade varit med när Hembygdsföreningen bildades 1935.

John efterträddes som ordförande av **Karl-Gunnar Gunnarsson**. Karl-Gunnar, också han en bygdens son, höll ställningarna i 20 år. Som tidigare krävde projektet att folk från bygden ställde upp med frivilligt arbete. Uppgifterna var många: skura och feja, så och skörda, spinna och väva, räfsa och kraka, baka och servera, reparera och sköta underhåll. Guider hämtades

ur folket, likaså värddar att bemanna torpet under öppettider. Guiderna var pålästa, duktiga och hade talets gåva, väl förtrogna med både gammalt lantliv och den sentida filminspelningen. Vågar man gissa, att nära nog hundra personer var engagerade frivilligarbetare i projektet Klasatorpet? Antalet besökare var alltså stort. Detta var bussutflykternas tid. Den ena fullproppade bussen efter den andra svängde in på Klasatorpets parkering, ut välde passagerarna, frågade efter toalett, lyssnade på guidning och på dragspelsmusik och fikade medhavt eller beställt. År **1994 noterades 8000 besökare**, år **2004 10 000 besökare**.

Rörelsen drevs vidare i god ordning, när senare **Stig Hermansson** valdes till ny ordförande i hembygdsföreningen år 2005. Man tog emot besökare, skolklasser och grupper. Ett stort antal ortsbor fungerade som värddar under öppettider. Man höll öppet dagligen under sommartid. Betsdjur och höns behövde daglig tillsyn, fortlöpande reparationer och underhåll utfördes, så långt möjligt var, av föreningens medlemmar. Man utsåg också ett par medlemmar till särskilt "platsansvariga" – de var driftiga par med rötter i bygden och stort kunnande och stor handlingskraft. Många praktiska problem löstes av dessa platsansvariga. **2012 noterades 5000 besökare**.

När så Stig Hermansson avgick som ordförande 2020, blev han avbytt av **Jan Bonell**, som emellertid lämnade över stafettpinnen efter ett år. Vid det laget hade det brinnande intresset för Klasatorpet som besöksmål avtagit. Intresset för filmen och filminspelningen hade dämpats. Kanske hoppades man att den "nya" Utvandrarfilmen skulle orsaka en ny besöksvåg, men, av allt att döma, har dagens besökare den gamla, "riktiga" Utvandrarfilmen fortfarande i minne och den "nya" betraktas som en kort episod. Intresset för historia, gamla tider och enkel livsstil, verkar däremot nyväckt. Vissa skolor återkommer år från år och eleverna är ofta väl förberedda och ibland riktigt engagerade. Coronapandemin med sina restriktioner innebar ett avbräck. Klasatorpet fick sin skötsel, men var obemannat under en säsong. Många besökare kunde trots det ströva runt på området och njuta av natur och kultur. Ofta swishade de en slant som tack. Efter återöppnandet kom besökarna tillbaka och guidningen återupptogs.

2023 tillträdde **Eva Garami** som ordförande. Hembygdsföreningens styrelse har förnyats. Nya platsansvariga har utsetts. Det är ett stort arbete att sköta och underhålla alla de byggnader som finns på området. De arbeten som förr utfördes av kunniga, frivilliga ortsbor, måste man nu många gånger köpa av yrkesmän. Hembygdsföreningen har dessutom flera byggnader att hålla i skick: vandrahemmet, guldgrävarstugan, fattigstugan, hembygdsstugan. Det förekommer idag inget direkt odlade på Klasatorpet, så när som på en välkött örtagård. Markerna hålls öppna med hjälp av får och små hästar och lieslätter. Området utgör en oas i livets virrvarr, alltså välkött, susande, kvittrande, inspirerande och rofylld. Sommaren 2023 uppfördes för första gången krönikespelet: "Från Klase till Ville och lite till". **2023 noterades totalt 1500 besök**.

Annika Hjalmarsson